



## מסעות החיים

### ■ לא אַחְסֵר

במאמר "צופן המסעות" פוענח אחד ה'קודים' הסודיים המאפיינים את מסעות בני ישראל, כפי שמופיעים בפרשת מסעי.

במאמר הזה נציג היבט נוסף, ונפנה למזמור כ"ג בתהילים, עם פירוש מיסודו של הרב רבי לוי נחמני זצ"ל:

"מְזַמֵּר לְדָוִד, ה' רַעִי לֹא אַחְסֵר. בְּנֵאוֹת דָּשָׁא יִרְבִּיצְנִי עַל מֵי מְנַחֹת יְנַהֲלֵנִי".

(תהילים כג, א-ב)

המזמור המופלא הזה אשר אנו רגילים לאומרו בכל שבת, מצייר ביד אָמֵן את מעגל החיים הבנוי משלוש תחנות. המסע מתחיל מן הילדות, נוגע בגיל הבגרות ומגיע אל הזקנה.

הפתיחה מרשימה מאד:

"מְזַמֵּר לְדָוִד, ה' רַעִי לֹא אַחְסֵר".

(תהילים כג, א)

'אם ה' הוא הרועה שלי' – אומר דוד המלך – 'מובטח לי שלא אחסר דבר'.

כאשר בורא עולם הוא הרועה הנאמן הדואג לצאן שהוא מופקד עליו, אין משהו שהוא לא יכול לספק לו. והרי אני כגדי אחד מן הצאן של בורא עולם!

נשאלת השאלה: האם באמת האמירה הזאת – "לא אַחְסֵר" – היא אמיתית?

התשובה לכאורה חיובית!

"בְּנֵאוֹת דָּשָׁא יִרְבִּיצְנִי, עַל מֵי מְנַחֹת יְנַהֲלֵנִי".

(שם, פסוק ב)

זהו גן עדן עלי אדמות עבור הצאן. גם מרעה שמן וטוב, גם נחלי מים זורמים. מה עוד יכול הגדי לבקש?

"נִפְשֵׁי יְשׁוּבִיב" (פסוק ג) – ה' נותן לנפשי מרחב לקפץ ולהשתולל כנער שובב ברחבי הדשא כאוות נפשי.

"יִנְחֲנִי בְּמַעְגְלֵי צֶדֶק לְמַעַן שְׁמוֹ" (שם) – הוא מנחה אותי שלא לרעות בשדות זרים שזו פעולת גזל, אלא במקומות הפקר, כי אני הגדי שלו ושמו נקרא עלי.

אבל בכל זאת אנו איננו גדיים, אנו בני אדם! האם זוהי תכלית האדם? האם לשם כך הוא נוצר? האם הוא לא ראוי למשהו גבוה קצת יותר?

כשנתבונן במזמור הזה נבחין כי חלקו הראשון הוא מְשָׁל המתאר את תקופת הילדות. בשלב הזה הדרישה לחומריות היא גבוהה מאד, בעוד שהצורך לרוחניות בתקופה הזאת שואף לאפס.

הגמרא במסכת מגילה מגישה לנו פתגם נאה:

"העני רעב, אך איננו מודע לרעבונו". (מגילה ז:)

כלומר, כשם שעני לא מרגיש ברעב כי קיבתו מצומקת ואין לה דרישות, וכשם שאדם שלא שמע מוסיקה טובה מימיו – אינו נכסף אליה כי אין לו רגישות מוסיקאלית, כך מי שאין לו כלים לקליטה רוחנית – לא ירגיש בחסרון העולם הרוחני. לאמתו של דבר, הביטוי "ה' רָעִי לֹא אֶחְסָר" שעל פניו נראה כשבח לקב"ה, הוא באמת עדות למצבו העלוב של האדם, שמסתפק בדשא ועשב כבהמה ולא עוד אלא שגם שמח ואומר "לֹא אֶחְסָר".

את הלקח הזה שאין די בסיפוק הצרכים החומריים, למד עם ישראל מפי משה רבנו, המוכיח את ישראל:

"...זֶה אֲרַבְעִים שָׁנָה ה' אֶלְהִיךָ עִמָּךְ לֹא חָסַרְתָּ דָבָר". (דברים ב, ז)

חז"ל התבוננו היטב במילים הפשוטות האלה, וגילו לנו מרגלית:

"שלא היה חסר דבר בעולם. ומה היה חסר? תשובה. שנאמר: 'קָחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֶל ה'" (הושע יד, ג).

(שמות רבה, כא)

דברי המדרש האלה נראים תמוהים. כיצד ייתכן שהתורה אומרת "לֹא חָסַרְתָּ דָבָר", והמדרש שואל: "ומה היה חסר"?

נתבונן ונעמיק ברמז שמשה רבנו רומז לישראל: ארבעים שנה ה' אלוקיך מספק לך את כל צרכיך הגשמיים, לשם מה? האם לא כדי שאתה תיתן את פירותיך שלך, תעלה במעלות רוחניות ותשוב אל ה'?!  
ה' לא החסיר שום פרט ממה שאתם צריכים כדי שגם אתם תעשו משהו. תמלאו את החסר לכם ברוחניות, ותגלו את הדרך אל ה'.  
כלומר, אתה – עם ישראל – לא חסרת דבר. אך מה היה העולם חסר? זו היא שאלת המדרש!  
ועל כך הוא משיב, שהעולם היה חסר את השיבה של האדם לה'.  
נדרשת אוזן רגישה להבין את כוונת התורה.

### ■ תקופת הילדות

פתחנו בתקופת הילדות, המשולה לגדי מונהג בנאות דשא על מי מנוחות. את הצאן רועים בצורה מקובלת, באמצעות שבט ומשענת:

”...שִׁבְטָךָ וּמִשְׁעֲנֶתְךָ הִמָּה יִנְחֲמֵנִי.” (תהילים כג, ד)

בשבט – מכים. ובמשענת – תומכים. דרך החינוך של הצאן היא בשימוש בשניהם לסירוגין. פעם בהכאת השבט, ופעם בתמיכת המשענת. הצורה הזאת היא גם צורת חינוך האדם בתקופת הילדות:

”לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת.” (סנהדרין קז.)

קירוב בשתי ידיים, כמוהו כריחוק בשתי ידיים. השימוש המושכל בשתי הידיים לסירוגין – הוא המועדף. היחס החינוכי לילדים צריך להתבטא בפנים צוחקות ואוהבות ומנגד גם בפנים כעוסות וזועמות. רצוי שיד ימין, שהיא החזקה – תהיה המקרבת, ויד שמאל, שהיא החלשה – תהיה המרחקת.

### ■ תקופת ההתבגרות

המזמור ממשיך ומתאר את חוויית מעגל החיים, במעבר מדרגת בהמה לדרגת אדם:

”תַעֲרַף לְפָנַי שְׁלֹחַן נֶגֶד צַרְרִי, דִשְׁנָתְךָ בְּשִׁמְךָ רֵאשִׁי כּוֹסֵי רוֹיָה.” (שם, פסוק ה)

בניגוד למרעה המשתרע בדשא ובעשב, ובניגוד לשתייה ממי הנחל שהם כל עולמה של הבהמה, ניצב כאן לפנינו האדם במלוא הדרו. הוא יושב ליד **שולחן** בצורה מכובדת כדי לאכול, מחזיק בידו **כוס שתייה** לרוויה. **ראשו**, המשוח בשמן מלוכה, מבטא את כבוד האדם.

הרמז הוא שקוף. יש כאן מעבר מן הגשמיות אל הרוחניות, שהיא עיקר סגולתו של האדם. אביזרי הצאן שהם שבט ומשענת המהווים את הסמל הייצוגי של הצאן, מתחלפים בזוג אחר – **"טוב וחסד"**.

(שם, פסוק ו)

**"אַךְ טוֹב וְחֶסֶד יִרְדְּפוּנִי כָּל יְמֵי חַיִּי..."**

מה שהיה **"שִׁבְטְךָ וּמִשְׁעַנְתְּךָ הַמָּה יִנְחַמְנִי"**, הופך להיות: **"אַךְ טוֹב וְחֶסֶד יִרְדְּפוּנִי כָּל יְמֵי חַיִּי"**.

הבגרות מגלה את הצד הרוחני שהוא יתרון האדם על הבהמה. מעתה הטוב והחסד ירכיבו את ההגה המכוון אותנו אל היעד, שהוא שאיפה פנימית אמתית לעשות טוב וחסד.

החסד – מייצג **עזרה חד צדדית** ללא כל תמורה. הטוב – יצירת תחושת שותפות בין מעניק **נתינה** ברת קיימא לבין הזכאי לקבלה.

כיצד עוברים מילדות לבגרות? מה מאפיין את נקודת המפנה?

המפתח הוא 'תחושת אחריות'. כאשר הילד מבין כי אין הוא יכול להשליך כל בעיה לפתחם של אביו ואמו, אלא הוא בעצמו צריך להתאמץ למצוא פתרונות – זה הרגע בו הוא מבשיל ומתפתח מילדות לבגרות. מכאן הדרך קצרה ל**מסוגלות** לקבל משימות ומטרות ולדאוג לביצוען עד הסוף, מבלי להשאיר חצי לאחרים. הכלל הוא: כאשר אחרים יכולים לסמוך עליך, זה סימן שאתה בוגר.

יש כאלו שעושים זאת בגיל מוקדם מאד, ויש שנשארים ילדים גם כשהם בעלי משפחות.

במזמור שלנו, נקודת המפנה מופיעה בפסוק ד':

**"גַּם כִּי אֵלֶיךָ בִּגְיָא צְלַמֹּת לֹא אֵירָא רַע כִּי אַתָּה עֹמְדִי"**.

הפסוק מתאר הליכה בחושך בעמק מאיים, כאשר סכנות גדולות וקיומיות אורבות מכל פינה וצלו של המוות מרחף; התחושה הבאה בעקבות כך גורמת לילד להתבגר בבת אחת. כאשר הילד מרגיש כי הוא אחראי לגורלו ולעצם קיומו

ואין אדם מסביבו שניתן לסמוך עליו – אז מתעורר הרגש הפנימי שהוא קול ה' המדבר אליו. רק אז הילד מבין כי ה' ניצב מולו בטבע ובהושטת יד ניתן להגיע אליו.

### ■ לאורך ימים

מהו השלב השלישי והאחרון במעגל החיים?

(פסוק ו)

”...וְשַׁבְּתִי בְּבֵית ה' לְאֶרֶץ יָמִים.”

”וְשַׁבְּתִי” פירושו 'ואז אשוב'. כלומר, אשוב אל חיי הנצח בבית ה', אחזור אל ימים ארוכים מלאי אור שהם עולמה הנצחי של הנשמה. כאן בימי הזקנה, הרוחניות מתגברת והחומריות מצטמצמת והולכת.

הביטוי ”וְשַׁבְּתִי” מקביל לביטוי ”נִפְשֵׁי יְשׁוּבָב”. אם בילדותי הייתי שובב ולא מיושב (”עַד מָתִי תִתַּחֲמָקִין הַבַּת הַשׁוֹבְבָה” – ירמיהו לא, כא) – כעת אני שב אל הקביעות והיציבות.

רק בסוף המזמור אנו קולטים מה הייתה התחושה האווילית הראשונית של ”לא אֶחָסֵר”, כאילו לא חסר דבר. אמנם בתקופת הילדות, כאשר כל העולם הרוחני האדיר המתין מעבר לפינה, די והותר היה לרעות ”בְּנְאוֹת דָּשָׂא יִרְבִּיצֵנִי”; אך היום אנו יודעים כמה אז היינו חסרים. כשהיינו ילדים, עם הכלים המצומקים שהיו לנו הרגשנו כאילו לא חסר לנו דבר, היות וכל החיים הרוחניים הנפלאים היו מעבר להשגתנו ולא היו לנו כלים שבעזרתם יכולנו לתאר לעצמנו מה הם החיים האלה.

### ■ שבת קודש

בכל השבוע אנחנו שקועים בריצה ממקום למקום ובעבודת כפיים, ואיננו מרגישים בגעגוע רוחני. זוהי תקופת הילדות של השבוע, שבה אנו רועים בדשא ושותים ממי הנחל. ביום שישי, אנחנו לוקחים את כל עמל כפינו ומכינים את יום השבת. הרוחניות מתחילה להתגבר ואנו מתכווננים להופעת שבת קודש. שולחן ערוך, המסמל את כבוד האדם ויתרונו על פני הבהמה, יחד עם שירי שבת ושמיעת דברי תורה וחכמה. כשמגיע יום השבת עצמו, אנו שבים אל העולם הנצחי הרוחני, שהוא ”אורך ימים”. זו הקומה השלישית, שהיא סוף המזמור.

## ▲ אֱלֹהֵי מִסְעֵי

התיאור שתיארנו כולל שלבים במסעות החיים של הפרט. גם לעם ישראל כְּכֹלל היו תחנות במסעות חייו, מילדותו בצאתו ממצרים עד בגרותו בכניסתו לארץ ישראל:

”אֱלֹהֵי מִסְעֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יֵצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם...” (במדבר לג, א)

מסעות בני ישראל במדבר כללו ארבעים ושתיים תחנות. כל תכלית המסע הארוך הזה היה כדי שעם ישראל יתגבר על מחלות הילדות שלו, יבשיל בקומתו הרוחנית וייכנס בקומה זקופה ליעד הנכסף שהוא ארץ ישראל. ה' אמר למשה רבנו לכתוב כל מסע ומסע, כדי שאפשר יהיה לשחזר את אותן אבני דרך שהם שלבים חיוניים בהתפתחותו של עם ישראל לעם סגולה וגוי קדוש.

